
Cinema i història de l'educació

Être et avoir: una mirada sobre l'escola rural francesa

M. del Carmen Agulló Díaz

Si som historiadors de l'educació i, a més, ens agrada el cinema francès, quan sentim parlar de l'estrena a les nostres pantalles d'un film reportatge sobre l'escola rural unitària francesa, podem caure en dos prejudicis previs: pensar que ens trobarem amb les experiències diàries d'un mestre seguidor de Freinet o amb una obra mestra al voltant del món infantil, com les dirigides per Truffaut (inoblidables *La pell dura*, *Quatre-cents cops...*) o, més recentment, per Bertrand Tavernier (*Ça commence aujourd'hui*).

El primer que cal fer, però, si no volem veure defraudades les nostres expectatives, és desprendre'ns d'esquemes i d'idees predeterminades i apropar-nos a la pel·lícula amb la intencionalitat de no trobar-hi res més que allò que el director desitja relatar: la vida quotidiana en una escola normal, ni exemplar ni modèlica per la seua innovació pedagògica, una més de les que, no sols a França, com sembla afirmar determinada publicitat del film, sinó també a l'Estat espanyol, romanen encara en poblacions menudes.

Una vegada davant la pantalla, cal oblidar, també, el frenètic ritme del temps al qual el nostre treball ens sotmet, i submergir-nos en el de la vida rural, amb la seua cadència pausada que marca la pauta de la vida quotidiana i escolar i també la del film, que avança lentament segons el pas de les estacions. Una magnífica fotografia ens apropa als canvis climàtics i a les profundes conseqüències que tenen en el dia a dia escolar, perquè l'escola rural, a diferència de la urbana, sí que està immersa en el medi natural, que condiciona l'assistència, l'horari, les activitats...

És en aquest marc d'un poble menut del Pirineu francès on s'ubica l'acció en una escola unitària on transcorre la vida de tretze xiquets i xiquetes entre quatre

i onze anys, de capacitats, interessos i, fins i tot, procedències diverses. Tots ells conviuen en la mateixa classe sota la mirada atenta d'un mestre que és a punt de jubilar-se. Mestre i alumnes són els autèntics protagonistes, encara que les famílies i les circumstàncies vitals de cada alumne són presentades com a pinzellades necessàries per completar tots els matisos del quadre. Remarquem aquesta idea perquè el director se centra en la presentació de les relacions personals que s'estableixen entre tots els membres de la comunitat educativa: entre el professor i els alumnes; entre els alumnes; entre els alumnes i la família; entre les famílies i el professor... Resta en un segon pla, per tant, el que fa referència a la metodologia i a alguns altres aspectes que, com a pedagogs, ens podrien interessar.

Així, hem començat dient que el mestre no és precisament un freinetista, i incidim en la idea perquè utilitza una metodologia que, fins i tot, ens pot semblar força tradicional: els pesats dictats, l'atenció dedicada a mantenir l'ordre, el silenci, la utilització de les fitxes fotocopiades... Però tot això resta en un segon terme quan ens apropem a la figura del mestre, identificat amb la del mestre tutor, que ens recorda la imatge tantes vegades repetida del docent compromès amb la tasca educativa, formador de persones més que d'intel·lectes, i que utilitza el diàleg com a eina educativa preferent. És a través del diàleg, bé amb els alumnes, bé amb els familiars, com realment duu a terme el procés educatiu. Un intercanvi d'idees que es produeix de manera individual —especialment emotius són els establerts amb Nathalie—, o en grup, quan cal exercir de mediador en els conflictes que van sorgint entre els alumnes i que ells mateixos han de resoldre, i que es prolonga amb els familiars, als quals fa acudir a l'escola per plantejar-los els problemes i trobar, de manera conjunta, les solucions més adients.

És la humanitat del professor, el coneixement individualitzat que té de cada alumne i els seus problemes, el seu entusiasme per mantenir viva l'escola, el que fan valuós aquest film. Una pel·lícula amb un final certament obert, perquè la tendresa i el pesar en la mirada del mestre quan s'acomiada dels seus alumnes, al final de la seua vida professional, ens duu a reflexionar sobre la supervivència d'una manera de fer escola que molts qüestionen per la seua escassa rendibilitat econòmica.

No és, però, un film rodó: la càmera, de vegades, força algunes situacions i els xiquets trobem que estan condicionats per la seua presència. Malgrat tot resulten força convincents les vivències de Nathalie i Johann, encara que és el menut, Jojó, qui es menja la càmera i el cor dels espectadors amb la seua espontaneïtat. Es tracta d'un bon reportatge dirigit, de manera especial, a aquelles persones que no han conegut mai una escola rural. A elles i als estudiants de carreres destinades a la docència, els pot resultar molt enriquidor, ja que permet obrir un debat al voltant, per una banda, de la figura i la funció del mestre, i, per l'altra, de l'organit-

zació escolar, i fer-nos reflexionar sobre la conveniència de mantenir vives les escoles en els pobles menuts o de concentrar-les en grups més grans, sobre els avantatges i inconvenients de l'escola unitària en les zones rurals, un debat que, a hores d'ara, encara és de permanent actualitat.

FITXA TÈCNICA

Títol:	<i>Être et avoir</i>
Direcció:	Nicolas Philibert
País:	França
Any:	2002, data d'estrena a Espanya, 2 de gener de 2004
Durada:	104 min
Gènere:	documental
Intervencions:	Georges López (el mestre), Laura, Guillaume, Julien, Jonathan, Nathalie, Olivier, Alizé, Johann, Jessie, Jojó, Marie, Létitia, Axel.
Producció executiva:	Gilles Sandoz
Música:	Phillippe Hersant
Fotografia:	Katell Djian i Laurent Didier
Muntatge:	Nicolas Philibert
Distribuïdora:	Karma